

УДК 341.231.14(4-6С):342.952(477)+614.2-044.325
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.18>

Ю.-В. Ю. Переста
orcid.org/0009-0003-4988-5081
аспірант кафедри міжнародного права
Ужгородського національного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, а отже реформи у сфері охорони здоров'я, у тому числі стосовно правового забезпечення транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я і забезпечення прав пацієнтів на транскордонні медичні послуги повинні базуватись на європейських цінностях і стандартах медичної допомоги, а також і наблизенні законодавства та практики до принципів *acquis* Європейського Союзу у цій сфері. Метою таких реформ має стати забезпечення громадян України рівними із громадянами Європейського Союзу правами на доступ до якісної медичної допомоги. Сьогодні у державах-членах Європейського Союзу належна увага приділяється розвитку транскордонному співробітництву у сфері охорони здоров'я, у тому числі і транскордонному співробітництву закладів охорони здоров'я. Безумовно, що таке співробітництво закладів охорони здоров'я України є можливим тільки за умови достатнього та належного врегулювання на національному рівні.

Стан дослідження. У юридичній науці різні аспекти цієї проблематики досліджували такі вчені-юристи, а саме: Белов Д.М., Білак О., Генедик Є.С., Генедик Є.С., Дерев'яно Б., Кравець В.В., Лазур Я., Менделя О.О., Менджул М.В., Менделя О.О., Миронова Г., Мірзоев Р., Муляр Г., Подзіров А.О., Подзіров А.О., Санченко А., Сіддековський О., Сошников А., Стеценко С.Г., Устименко В., Циклаурі О. та ін. Здебільшого дослідження стосувались правових аспектів транскордонного співробітництва місцевих та регіональних органів влади, малочисельних досліджень адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму, адміністративно-правових засад формування єдиного медичного простору, забезпечення прав пацієнтів у відносинах з надання транскордонних медичних послуг, а питання нормативно-правового регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я частіше досліджувались окремо та фрагментарно.

Метою статті є дослідити нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Вплив на формування нормативно-правового регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я частково здійснили Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та додаткові протоколи до неї [1], Договори про відносини добросусідства та співробітництва укладені Україною із Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією [2–5] у період 1991–1995 р., а також Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, яку було укладено у 1994 році. Беручи до уваги її положення, то значну увагу Угода приділяла зближенню законодавства України із законодавством Співтовариства, зокрема у сфері охорони здоров'я та транскордонного співробітництва, а також окремим аспектам розвитку співробітництва України та Співтовариства з метою поліпшення системи охорони здоров'я [6].

Сьогодні стаття 3 Конституції України врегульовує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» та стаття 49 що, «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності» [7]. Деякі аспекти транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я сьогодні врегульовує Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та Закон України «Про транскордонне співробітництво».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» містить положення щодо правових, організаційних, економічних та соціальних засад охорони здоров'я України.

Частина 1 статті 36 вищезгаданого закону унормовує, що «громадяни України можуть направлятися для лікування за кордон у разі необхідності надання того чи іншого виду медичної допомоги, надання якої неможливо забезпечити в закладах охорони здоров'я України. Державні органи зобов'язані сприяти виїзду громадян України за кордон і перебуванню там в період лікування. Порядок направлення громадян України за кордон для лікування встановлюється Кабінетом Міністрів України», також цей закон містить окремий розділ щодо співробітництва закладів охорони здоров'я. Згідно із ч. 3 статті 79 згаданого закону «заклади охорони здоров'я, реабілітаційні заклади, уповноважені органи професійного самоврядування, громадяни та їх об'єднання мають право відповідно до законодавства самостійно укладати договори (контракти) з іноземними юридичними і фізичними особами про будь-які форми співробітництва, брати участь у діяльності відповідних міжнародних організацій, здійснювати зовнішньоекономічну діяльність» [8].

Закон України «Про транскордонне співробітництво» містить положення щодо правових, економічних та організаційних засад транскордонного співробітництва. Згідно із частиною 1 статті 1 врегульовується транскордонне співробітництво як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством», під суб'єктами такого співробітництва частина 6 статті 1 унормовує «територіальні громади, їх представницькі органи та їх об'єднання, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством України та угодами про транскордонне співробітництво», частина 9 статті 1 під учасниками такого співробітництва унормовує «юридичні та фізичні особи, громадські об'єднання, що беруть участь у транскордонному співробітництві» [9], беручи до уваги положення частини 10 статті Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», яка унормовує, що заклад охорони здоров'я це «юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації» [8], то відповідно із аналізованими

положеннями вищезгаданих законів заклад охорони здоров'я може здійснювати транскордонне співробітництво у сфері охорони здоров'я. Також Законом України «Про транскордонне співробітництво» врегульовується організація транскордонного співробітництва, тобто через які організаційні форми може реалізовуватись таке співробітництво у сфері охорони здоров'я. Згідно положень статті 5 згаданого закону транскордонне співробітництво може здійснюватися через створені транскордонні об'єднання, через євро-регіони, європейські об'єднання територіального співробітництва, об'єднання єврорегіонального співробітництва, а також шляхом розроблення та реалізації спільних ініціатив, заходів, проєктів, стратегій та ін. [9].

У державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки одним із завдань, які спрямовуються на активізацію транскордонного співробітництва є і «забезпечення співпраці вітчизняних та іноземних закладів охорони здоров'я щодо підвищення якості та доступності надання медичних послуг, безпечного поводження з медичними та фармацевтичними відходами» [10], однак варто відзначити, що сьогодні спостерігається низький рівень участі закладів охорони здоров'я України у порівнянні із закладами охорони здоров'я сусідніх країн щодо розвитку системи охорони здоров'я через доступні програми та форми транскордонного співробітництва.

Порядок направлення громадян України для лікування за кордон, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1079 передбачає, що «направленню для лікування за кордон з метою отримання медичної допомоги підлягають громадяни України за умови неможливості надання такої медичної допомоги закладами охорони здоров'я України, що підтверджується висновком групи експертів МОЗ відповідного профілю» також даний порядок врегульовує процедуру направлення громадян України для лікування за кордон [11]. Варто погодитись із Деревянко Б., Миронова Г., Муляр Г., що громадяни України можуть реалізовувати окремі права щодо транскордонного медичного обслуговування, однак хоча в дечому вони частково є і обмежені. Фрагментарність врегулювання відносин щодо надання транскордонних медичних послуг видається у тому, що станом на сьогодні відсутні цілісні правові механізми для забезпечення прав пацієнтів у відповідності до стандартів Європейського Союзу [12, с. 46].

Прагнення України до членства в Європейському Союзу, призвели до укладення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми держава-

ми-членами, з іншої сторони, яку було підписано 21 березня 2014 р. У даному контексті варто згадати положення і нові напрями співробітництва, які вона окреслила щодо транскордонного співробітництва, які наразі спрямовуються на зобов'язання підтримувати транскордонне співробітництво, розвиток та посилення транскордонного співробітництва у сфері охорони здоров'я, а саме посилення спроможності транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я, поступового наближення законодавства та практики до принципів *acquis* ЄС у цій сфері та ін. [13]

Варто відзначити, що сьогодні значно активізувався процес щодо наближення законодавства та практики до принципів *acquis* ЄС у сфері транскордонного співробітництва. Зареєстровано два законопроекти, а саме проект Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 23 вересня 2021 № 6082 [14] та проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві» від 3 липня 2023 № 9450 [15], який згодом доповнений та уточнений до розгляду у другому читанні, як проект Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво». Однак варто відзначити, що поки що ці законопроекти фрагментарно врегульовують відносини щодо транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я та надання транскордонних медичних послуг.

Зважаючи на те, що Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, а отже реформи у сфері охорони здоров'я, у тому числі і щодо транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я та забезпечення прав пацієнтів на транскордонні медичні послуги на повинні базуватись на європейських цінностях та стандартах медичної допомоги, а також і у наближенні законодавства та практики до принципів *acquis* Європейського Союзу у цій сфері. Метою таких реформ має стати забезпечення громадян України рівними із громадянами Європейського Союзу правами на доступ до якісної медичної допомоги. Варто відзначити, що незважаючи на значний прогрес у виконанні положень Угоди про асоціацію у сфері транскордонного співробітництва та охорони здоров'я [16, с. 95–96], спеціальна Директива 2011/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи «Про забезпечення прав пацієнтів на транскордонні послуги в галузі охорони здоров'я» врегульовує питання щодо доступу до транскордонних медичних послуг, отримання громадянами планової медичної допомоги в інших країнах Європейського Союзу, права щодо вибору виду лікування, надавачів медичних послуг, а також відшкодування вартості коштів, які були витрачені на лікування

та ін. [17]. Однак, варто відзначити, що аналізуючи положення національного законодавства, то як видається сьогодні воно частково врегульовує транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я, у тому числі і питання щодо надання транскордонних медичних послуг.

Висновки. Таким чином, частково вплив на формування нормативно-правового регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я здійснили Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та додаткові проткали до неї, Договори про відносини добросусідства та співробітництва укладені Україною із Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а згодом і Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закони України «Про транскордонне співробітництво» та «Основи законодавства України про охорону здоров'я» розроблені з метою створення відповідного правового простору, у рамках якого можуть бути встановлені транскордонні зв'язки та здійснюватися транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я, а питання щодо забезпечення прав громадян на доступ до транскордонних медичних послуг частково врегульовує «Порядок направлення громадян України для лікування за кордон». Однак варто відзначити, що незважаючи на значний прогрес у виконанні положень Угоди про асоціацію у сфері транскордонного співробітництва та охорони здоров'я, то як видається національне законодавство сьогодні фрагментарно врегульовує транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я, у тому числі і питання щодо надання транскордонних медичних послуг.

Література

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text
2. Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text
3. Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text
4. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text
5. Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003

6. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

7. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

8. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

9. Закон України «Про транскордонне співробітництво». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>

10. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021 – 2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#-Text>

11. Про забезпечення організації направлення громадян України для лікування за кордон. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1079-2017-%D0%BF#-Text>

12. Деревянко Б., Миронова Г., Муляр Г. Забезпечення прав пацієнтів у відносинах з надання транскордонних медичних послуг. URL: <http://ppr-journal.kiev.ua/archive/2023/22/7.pdf> С. 39–49

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20231116#Text

14. Проект Закону про транскордонне співробітництво № 6082 від 23.09.2021 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72828

15. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві № 9450 від 03.07.2023 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=76341

16. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf

17. Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border healthcare. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0024>

Анотація

Переста Ю.-В. Ю. Нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я. – Стаття.

У статті досліджено, що частково вплив на формування нормативно-правового регулювання транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я здійснили Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та додаткові проткали до неї, Договори про відносини добросусідства та співробітництва укладені Україною із Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а згодом і Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Визначено, що Україна отри-

мала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, а отже реформи у сфері охорони здоров'я, у тому числі стосовно правового забезпечення транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я і забезпечення прав пацієнтів на транскордонні медичні послуги повинні базуватись на європейських цінностях і стандартах медичної допомоги, а також і наближенні законодавства та практики до принципів *acquis* Європейського Союзу у цій сфері. Метою таких реформ має стати забезпечення громадян України рівними із громадянами Європейського Союзу правами на доступ до якісної медичної допомоги. Сьогодні у державах-членах Європейського Союзу належна увага приділяється розвитку транскордонному співробітництву у сфері охорони здоров'я, у тому числі і транскордонному співробітництву закладів охорони здоров'я. Безумовно, що таке співробітництво закладів охорони здоров'я України є можливим тільки за умови достатнього та належного врегулювання на національному рівні. Встановлено, що незважаючи на значний прогрес у виконанні положень Угоди про асоціацію у сфері транскордонного співробітництва та охорони здоров'я, то як видається національне законодавство сьогодні фрагментарно врегулює транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я, у тому числі і питання щодо надання транскордонних медичних послуг.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, транскордонне співробітництво, заклади охорони здоров'я, транскордонні медичні послуги, забезпечення прав, *acquis* Європейського Союзу.

Summary

Peresta Yu.-V. Yu. Normative and legal regulation of cross-border cooperation of healthcare institutions. – Article.

The article examines that the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities and its additional acts have partially influenced the formation of regulatory and legal regulation of cross-border cooperation of health care institutions, Agreements on good-neighborly relations and cooperation concluded by Ukraine with Poland, Slovakia, Hungary and Romania, Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine, and later the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. It was determined that Ukraine received the status of a candidate for membership in the European Union, and therefore health care reforms, including regarding the legal provision of cross-border cooperation of health care institutions and ensuring patients' rights to cross-border medical services should be based on European values and standards of medical care, as well as approximation of legislation and practice to the principles of the *acquis* of the European Union in this area. The goal of such reforms should be to ensure that citizens of Ukraine have the same rights as citizens of the European Union to access quality medical care.

Today, in the member states of the European Union, due attention is paid to the development of cross-border cooperation in health care, including cross-border cooperation of health care institutions. It goes without saying that such cooperation of health care institutions of Ukraine is possible only under sufficient and proper regulation at the national level.

It was established that despite significant progress in the implementation of the provisions of the Association Agreement in the field of cross-border cooperation and health care, the national legislation appears to regulate cross-border cooperation of health care institutions incompletely today, including issues

regarding the provision of cross-border medical services.

Key words: regulatory and legal regulation, cross-border cooperation, health care institutions, cross-border medical services, ensuring rights, acquis of the European Union.